

A' MÚLT és JELEN, historiai és politikai erdélyi hírlap, csíme aszerint, a' fontosabb napi történeteket, hol és mennyiben szükséges a' multtal összeköti, továbbá mindennemű kinevezéseket, hivatalos tudósításokat, hazai's külföldi folyó politikai híreket, czélszerű megválasztással, 's lehető gyorsasággal közöl. Melleképja a' HON és KÜLFÖLD, e' kettő historiai, statisztikai, geográfiai ismertetését, újságmegszámozó ozikkelyekkel köti össze.

Megjelennek e' lapok minden kedden és pénteken. Feleli előfizetés Kolozsvárt 5 öf rft ezüstben, postán szétküldözéssel 5 öf rft 12 kr. ezüstben. Mindennemű hirdetések közrebocsátására szolgál a' HÍRTILAR; a' felvétel, 's egyszeri kiadás díjja az 1-50 nyomtatott sortól a' 10-edikig, 20 kr. ezüstben; azontúl minden sor 2 ket kr. ezüstben; a' második és harmadik kiadásért az első díjnak felel kell mindannyiszor fizetni. —

Első esztendő

1841.

MÚLT és JELEN.

Második félv.

Kolozsvár. Pénteken December 3-k. 1841.

97-ik szám

Foglalat. I. Honi tudósítások. II. Külföldi tudósítások. Nagy Británia. Németalföld. Délamerika. Törökbirodalom. Elegendes tudósítások Újabb tudósítások.

I. Honi tudósítások.

Országgyűlési tudósítások. A' novemb. 27-ki kilenczedik országgyűlésben elnök ő nagy mlga jelenté, hogy Abrudbányai követ Nagy Elek küldöitől adott megbízó levelét bemutatván ezen város képviselte is ez által ki vagyon már egészszítve. Szolgálat tudásul.

Elnök ő nagy mlga felszölli a' RK-t és RR-t, hogy a' 29-dik szám alatt érdeklét, és a' tegnapi ülésen újabban napi rendre tűzött tárgyak u. m. a' már megállított sérelmek mikénti? és mikori? orvoslások feletti tanácskozásaihoz kezdenének hozzá. —

Mely tárgyak vitatása közben elnök ő nagy mlga a' tegnapi ülésen kinevezett küldöttséget a' 31-dik szám alatt meghatározottak tellyesítésére felszölli; — mely is követségéből viszsza jöven előadja, miszerént a' kir. kormányzék atyafiságos köszöntése mellett, azon nyilatkozatot tett, hogy mi után a' tárgyról tanácskozni fog, nézetét maga követei által a' Rendelnek megfogja izenni. — Ezen ki tűzött tárgyak feletti tanácskozás közben a' rendes idő eltelvén, a' magokat feljegyzett beszélleni kívánók nyilatkozatások, a' közelebbi ülésre halasztatván, az ülés eloszlott.

A' november 29-k. tartott tizedik országgyűlésben elnök ő nagy mlga felszölli a' RK-t és RR-t, hogy a' napi renden lévő, 's múlt ülésen félben maradt tárgyak feletti tanácskozásait folytatnák tovább. — Mire azok

tovább is folytatattván, 's bévégeztetvén, határozottatott: — A' napi rendre kiűzött sérelmek részint olyanok lévén, melyeket a' Rendek jelenleg kívánnak el enyészteni — részint pedig olyanok, melyekre nézve felterjesztést kívánnak tenni. — A' mi ezek között az elsőbb rendbelieket illeti, tagadhatatlan, hogy nemes Kraszna megye, mely többszöri országgyűlés szerződéseknél fogva van Erdély Fejedelemséghez kapcsolva, mi után ezen országgyűlésre, ennél fogva meghivatott, tartozott volna, az egyesületi hitből kifolyó kötelessége szerént — követjei által megjelenni. De mivel reménylik a' RK-k és RR-ek hogy ebbeli kötelessége teljesítésétől tovább is vonakodni nem fog, ez uttal mellözve a' büntetés aránti rendelkezést, csak azt határozzák, hogy a' kir. kormányzék útján szölliassék fel a' RK. és RR. vében ezen nemes megye, miszerént követjeit a' lakók nélkül küldje ide. — Továbbá azon kérdés, hogy Erzsébethváros követjei az 1791-beli 61-ik törv. czikk értelmében az országgyűlésen hol foglaljanak helyet? — a' 7-ik ülés 28-ik száma alatt már el lévő végzve, e' tárgy úgy tekintetik mint már a' RK. és RR. határozása nyomán elenyésztetett tárgy. Valamint szintén a' mi a' királyi kormányzéknek a' Székely Udvarhely és Abrudbánya követi választásokba lett belé elegyedését illeti, ezen kérdés is már ugyan azon 7-ik ülés 28-ik száma alatt elhatározattván, ahoza a' RK. és RR. ez uttal is ra-

gaszkodnak. — Végre meghatározatott az is: hogy a' kir. táblai elnök, elnöki hivatalára nyert collationalissát, és azon hit formáját, melyre esküjét le tette, — az 1791-ki 20-ik törvény czikk értelmében megvizsgálás végett, mentől előbb terjeszse a' KK. és RR. elibe, az ezen tárgy aránti rendelkezést akkorra halasztván. — Mely határozat következtésül a' kir. Táblai elnök köszönetét nyilvánítván a' KK. és RR. előtt az aránt, hogy a' múlt országos választáskor személyére nézve figyelemmel viseltettek, egyszersmind készségét jelentette hogy collationalissát, és a' hitformáját mentől előbb be fogja mutatni. — A' mi már azon sérelmeket illeti, melyeket felterjesztteni kívának a' KK. és RR. — kijelentvén, hogy joguknak ösmerik, miként ezen sérelmekre nézve akár most, akár későbbre, felírásukat megtehetik, szózatok többségével elhatározzák, hogy a' laistrom tárgyában sérelmeseknek nyilvánított és felterjesztés által orvoslandóknak határozott pontokra nézve a' felírás nem most rögtön, hanem későbbre tétessék meg, — mely határozat után elnök ő n. mlga azon kérdést terjesztette elé, hogy az első, vagy a' harmadik kir. előterjesztéssel kapcsolatban kívánnák-e a' rendek, az ez aránti felírást megtenni — mire a' Rendek abban állapodtak meg: hogy a' laistrom egy magában függetlenül álló tárgy lévén — sem helyesnek, sem szükségesnek nem tartják azt, egy kir. előterjesztéshez is kötni — és csupán azért kívánják az ez aránti felterjesztést addig elhalasztani míg a' Rendeknek múlt országgyűléséről a' laistrom tárgyában tett felírásokra érkezett királyi válasz fog felvételni, hogy az ebben netalán előforduló ellenvetésekre is megtehessék észrevételeiket.

Elnök ő nagy mlga tudokra adván a' KK. és RR-nek hogy a' következő ülés a' jövő szepredán (decemb. 1-sőjén) leend, akkorra napi rendre kitűzte a' királyi előterjesztések első pontját, a' fő kormányzói választást, — 's ezzel az ülés eloszlott.

Pest megye nov. 16-k. kezdődött közgyűlése eddigi végzései tartalma az, hogy jövendőben 1) a' büntetőtörvényszék a' polgáritól személyzetére nézve is elkülönöztessék; 2) a' büntetőtörvényszék (melynek táblabírái választatni fognak) minden héten legalább egyszer összeüljön. — 3) A' törvényszékeknek kisebb nagyobb mértékben gyakorlatban is feltartott nyilvánossága törvényes lábra visszaálltassék, 's e' szerint a' Pest megyei törvényszék jövendőben nyilvános legyen (természetesen csak az

itéletig, melynek meghozása végett a' bírák egy szomszéd terembe vonulnak.) — 4) Azon bűnvádi esetekben, melyek nem rendes perrel, hanem csak rövid uton szoktak elítéltetni, a' vádlottnak vagy a' tisztí ügyész karból, vagy az erre magokat felajánló 's esküvel kötelezendő ügyvédek laistromából szabadon választandó védelmezője, őt előszóval védelmezze.

Borsod közgyűlésében a' nemességnek országos, és megyei közterhekbeni részesítése, mint előre kitűzött, 's közhírré tett tárgy kerülván szönyegre: a' jelen volt nagyszámu nemesség tömegéből eleinte hangosan harsogott a' „nem fizetünk“ de van a' magyar nemességben egy ösztönszerű fogékonyság, minél fogva csak ne zavarja meg lelkiületét a' vesztegetés csábfeje, észnek és oknak, és igasságnak mindég enged. Így történt most is, 's a' 50 ezer nemest számító Borsod imig határozott: „szorgalmaztassék követeink által a' jövő országgyűlésen egy országos választmány, mely ő felségé kiküldendő tanácsosival értekezvén, ha oly alku kötésekét eszközölhetend ki, melyek nemzeti jogainak minden betörések ellen biztos kezességet nyújtanának: ez esetben a' nemesség minden közadót birtok-aránylag viseljen; ha azonban ez alkudozások ohajtott sikert nem érnének is, a' hazi pénztárnak egész terhében, mindenkor magok a' megyék által meghatározandó mennyiségben nemességünk, adózoinkkal együtt birtok-aránylag részesülni kíván. A' fizetés kulcsának 's rendes rovatoknak kidolgozása országos küldöttségre hagyatván.“ — Így a' végzés. És ezt nem félelem, nem rettegés, nem kénytelenség csikarta ki, mint más országokban; ezt az igasság érzete, értelem és nemzeti nagylelkűség, malasztos béke 's nyugalom közepette önkényt áldozá. —

Ugozásból, nov. 10. Folyó hó 8-dik napján Perényi b. Perényi Zsigmond főispány ur ő nagysága elnöksége alatt megyénk csekély terjedését tekintve roppant, mint egy 2500 — 3000 részint bel-résztint kül-megyei választók közbe jövetelével tartá tisztí székajitását: Szavazat honoratoroknak is adatott, lik diplomaticusok, ezeken kívül a' prot. mindkét hiten levő lelkipásztoroknak. A' tisztszékujítás folyamata, mind a' mellett, hogy ember emlékezetet felülmuló roppant választótömeg gyűlt kis megyénkben össze, mondhatom példás renddel ment 's bár a' külön pártok több ízben közel egymással szembe állottak, egymás ellen ki nem törének 's zászlóikat el nem ha-

gyák, hanem csendesen várták, míg, a' szava-
zás kezdetét vevé; sajnosan kell azonban meg-
említenünk, hogy a' tisztszékujítás előtt és u-
tána több oly czégeres jeleneteknek valánk tanu-
i, melyek századunk miveltségével, bármily
kímélve akarnok is azokat megróni, össze nem
férhetnek; a' pártfelek közül többeknek falu-
si lakjaik feldulattak 's felgyújtattak.

Kaposvár, nov. 10. Somogy megye fo-
lyó havi közgyűlésén következő érdekesb tár-
gyak fordultak elő: Több megyei körlevél ol-
vastatott fel, nevezetesen: a) Borsodnak a'
papi jöszágok jövedelmei egy részének neve-
lésre fordítása, b) Csanádnak az esztergomi
érsek által eddig a' törvények nyomán gyakor-
lott kir. táblai közbírák kinevezési, c) Csanád-
nak az uraságok mézárszéki joga törvény ut-
ján leendő megszüntetése, d) Turócnak a'
főpapok által viselt polgári hivataloknak azok
személyeitől elkülönítendése iránt: ezek az or-
szággyűlési utasítások készítésével foglalkozó
különösségnek vélemény-előterjesztés végett a-
dattak ki; e) Fejérnek azon javaslata, hogy
az országgyűlési Rdeknek naplója is, a' főren-
di napló példájára, országos pénztárból fize-
endő gyorsíró által vezetessék, valamint f)
Pest és g) Bereg részéről magyar nyelven a-
dandó utilevelek, és vándorkönyveknek az
ausztriai és kultartományokban is illő tekintet-
beni tartása és használhatása végett, elfogad-
tatván, a' gyorsírók iránti javaslat országgyű-
lési utasításul följegyeztetett; a' magyar utile-
velek és vándorkönyvek, ugy színté h) Nó-
grádnak 1 megyéjébeli kath. ifju a' losonczy
protestáns tanodában tanulástól eltiltatása ir-
ránt közölt sérelme következtében Ő Felsé-
géhez fölírás határozottatott, valamint i) Tolna
megye fölszólalására, hogy honunk Erdélyvel
egyesüljön, fölírást intéztünk Ő Felségéhez,
hogy e' tárgyat a' most beálló erdélyi ország-
gyűlésen megindítani méltóztassék és Erdély
törvényhatósági is együtmunkálásra testvéri
szeretettel fölszólíttatni rendeltettek; k) Be-
regnek az esztendő hónapjai latin eredetű ne-
vezeteinek magyarosítása végett közölt javas-
lata pártolásra nem talált, mert e' megyei
Rdek nem tartották célirányosnak ezen min-
den mivel nemzetnél gyakorlatban levő köz-
használatu nevezeteket kiküszöbölni. Szemere
Bertalanak, a' fogházak jelen állapotjával
megismerkedtetés tekintetéből az általa kívánt
erkölcs-statisztikai adatok megszerzése elhata-
roztatván, utasításul adatott első alispán ur-
nak, hogy azokat derék hazánkfiának, buzgó

ügyekezete iránti szives méltánylás kijelenté-
sével juttassa kezére.

Ő cs. k. felsége által kegyelmesen meg-
engedve lévén, hogy Bártfa városa maga ke-
belében, tulajdon költségén, egy nagyobb köz-
gymnasiumot felállíthasson, octob. 24-ik ment
végbe a' legelső iskolai folyam megnyitása és
ezen intézet számára csinosan készült épület
felavatása: mélt. Richter Alajos jászói prae-
latus és a' kassai kerület iskolai főigazgatója
által.

Iskolai és népnevelési ügyek.

A' Szathmári helvétziai egyházi vidéken
az utóbbi négy év alatt a' nép nevelés körül
dicséretes és szép előhaladással jutalmazott in-
tézkedések történtek. György József tisztelet
esperest, a' mint mindjárt megválasztatása után
fogadá, hogy egyik legédesb gondja leendő a'
kormány alatti iskolák jobb rendbeszedése,
szavát férfiasan megtartva, 1857 elején indit-
ványozta azon az egyházi vidéktől örömmel fo-
gadott tervét, mely szerint iskolatanítók jó-
vedelmesebb egyházai előléptetésüket egye-
dül csak nevelői szorgalmok után várhassák.
— Az egyházakkal iskolai könyvül Edvi Illés
Pál akkoriban koszorúzott kézi könyvét fogad-
tatta el, 's ezt maga előre minden iskola szá-
mára elegendő mennyiségben, saját költségén
hozatta meg; ennek tartalmához 's a' falusi is-
kolák céljához képest a' növendékek tanulási
idejét négy évre határozván, az elsőben kis is-
koláit — a' betűzés, olvasás és írás tábláról
tanulásán kezdve — az olvasás teljes ismereté-
re, egyszersmind az írás elemeire vezeteti,
néhány apróbb erkölcsi tárgyakra és imádsá-
gokra taníttatja; a' következő három évben pe-
dig a' ker. vallásra tartozó szükséges ismere-
teken kívül az említett kézikönyvvel velők egy-
szen elvégezteti. Minthogy pedig latin nyelv-
re a' földmivelő osztálynak szüksége nincs, e-
gyetlenegy egyházat kivéve, a' többiből az il-
lető előjárók közmegegyezésével azt kihagyat-
ta, utasítván a' latinul tanulni kívánókat a' szé-
pen virágzó szathmári gymnasiumba, vagy
ha ezt megkeresni nem akarnák, a' helybeli
tanítók által szünórakoni különösen jutalma-
zandó magánytanításra. Továbbá, hogy egy
gyermek se maradjon isk. neveltetés nélkül,
meghagyá az egyh. előjáróknak, hogy a' vo-
nakodókat polgári hatalommal is kényszerítve
— mire a' tisz. esperes segítséget eszközölt —
gyermekük iskoláztatására bírják. Hogy pedig
a' növendékek könyvek és íróeszközök hiánya

miatt hátramaradást ne szenvedjenek, felszólította és rávette a' consistoriumokat, hogy azokról is, a' szülék által teendő megtérítés mellett, előre gondoskodjanak, a' szegények iránt pedig e' részben ingyen segedelemmel legyenek. Végre, hogy a' tanítók szorgalma voltaképp kitűnjék, hónaponként iskolavizsgálatot rendel tartani a' helybeli lelkész és két-három egyházi előjáró által, kik hó végével az iskoláról egyházoknak jelentést tevén, azt jegyzőkönyvekbe beírják, és a' tanító által készített — tanítástárgyakat, tanulók erkölcsét, szorgalmát, isk. mulasztás napját és okát 's a' tartott vizsgálat idejét mutató — havi táblával és a' növendékek írás- és fogalmazási példányával az esperesnek is beküldjék; ki is az ily tudósításokról külön jegyzőkönyvet vivén, azt közgyűléseken a' vidéklébeli egyházi tanács előtt feltárja; sőt a' kitűnőbb szorgalmu tanítókat, mint előbb léptetésre érdemeseket körleveleiben egész vidéke előtt megnevezi. E' rendelkezéseket az egész egyházvidéki tanács — három éven keresztül üdvös hatásának tapasztalván — örömmel tette közelebb sajátjává; sőt a' nemes buzgalom méltó díjául minden falusi iskolák kormányát, az azokban létező tanítók felebb vagy alább mozditását neki jövőre teljes joggal által is adá.

(Adakozások.) Nm. Pyrker László egri patriarcha -érsek Pusztá-Monostorban az ujdón építendő paplakra 200 for. ajándékozni 's annak felépülendései g' lelképásztornakszál-lásáért fizetni 's fizetését 300 fttal javítani szíveskedett. — N. m. Klobusiczky Péter kalocsai érsek, kinek atyai bőkezűségét közel 's távol oly számosan áldják, ismét új emléket emelt megyéje szívében, midőn az ugynevezett deficiens papok tőkealapját 1000 ezüst forinttal gyarapítani kegyeskedett. — Béli József szepesi megyés püspök Kubachon leégettalttvalóinak fát, téglát és meszet ajándékozott házai ujon felépítésére 's a' kőművesi költségeket is kifizette.

II. Külföldi tudósítások.

Visszatekintések és gondolatok. A' folyó év történetei közt minden bizonynyal fő helyet foglal-el az angol kormányban esett változás, a' tory-eknek a' whig-ek helyébe miniszteri polczra jutása. A' ki tudja hogy a' whig-párt bizonyos részben a' liberalismus, tehát a' nép szabadsága képviselőjének tartatik, midőn a' tory-kat a' royalismus, 's így a' királyi hatalom, az uralkodói jogok megalapítása elvei

pártolójának nézik, méltán hámulhat a' dolgok ezen fordulásán, kivált azon országban melyet a' szabadság, és alkotmányos élet példát adó földjének lehet tekinteni, hol a' nép akarátja, 's ezt ábrázoló köz vélemény eldöntő hatalommal bir. Annál csudálatosabb e' jelenés, mert midőn a' kormányon ülő whigpárt állását ingadozónak látna, annak biztosítását egy elvnek a' nép közé kilökésével akará eszközölni, mely annak érdekével, sőt lételevelével összefügg, a' nagy tömegre azért ellene állhatatlan erővel és hatással bir, azt könnyen és hamar felbolygatja, mozgásba hozza. Ez elv; a' gabonatorvények módosításának megigérése, annak, mint szolták mondani, kabinetü kérdéssé tétele, midőn tehát a' kormány veszi-át az iniciatívát, maga teszi ez ügyben az első lépést. Angliában, azon tartományban, mely a' szerfelett megsaporodott népességhez képpest ritkán terem annyi gabonát, mennyi a' lakosok élelmére szükséges, különböző időkben költ, leg utoljára 1828-b. megújított törvények szabályozták az idegen gabona bévitelét, 's a' mondott esztendőben hozott bill célja volt, mind addig, mig a' belföldi gabona arra bizonyos pontig nem hág, mi a' természetők érdekét fedezze, minden külső gabona bévitelét a' rá tett nagy vám által lehetetlenné tenni, legalább erősen akadályozni. Természetesen ez egyéb nem volt, mint a' földmivelők hasznát, nyereségét a' fogyasztók, 's így a' nép legnagyobb, és legszegényebb része rovására előmozdítani, az elsőket éppen az élelemben nyomó kivált-sággal ajándékozni-meg. Midőn tehát a' whig miniszterium kimondja a' népre sulyosodott gabona törvényekkel foglalkozni akarását, azoknak újból átnézését, módosítását ezélba veszi, szóval midőn a' népek olcsóbb kenyérre kinézést nyujt, 's e' terve valóstásáraért a' parlamentet elosztatván új választást rendeléssel a' nép véleményyére hivatkozik, azon népére, melynek a' gabona természetők egyedárusságától felmentését kívánja munkálni, az országban e' merészen számított lépése által mindennütt élénken mutatható mozgalmat költ-fel, a' népet villanyszikra gyanánt átjáró lelkese-désbe hozza — 's még is megbukik, a' kormányról kéntelen lelépni, 's ellenfelének a' hatalmot átengedni, valóban meglepő, szinte hihetetlen változása a' dolgoknak. Nem tartozik ide e' miniszteri változás okait fejtegetni, melyek közt ha szinte nem utolsó helyet foglal is el, a' nervus rerum gerendarum, a' pénz, mit a' tory-k talám kevésbé kimélték mint el-

nkezőik, bizonyosan a' nagy történet nem egyedül haszonlesési motivumban gyökerezik, minden esetben a' nép véleményének, úgy szólva saját érdekével ellenkezőleg nyilatkozásokat jelentő, és méjj értelemmel bir. Ha minden akarjuk e' véletlen fordulást jellemzei, jobban kifejezni nem lehet, mint ha azt mérsékelt józan és törvényes körben maradó haladás és javítások győzedelmének nevezik, az alkotmányos conservatív elvek erőre lépését, a' zabolátlanul kitörő demokráziái temek felibe emelkedését éppen azon országban, melynek lakossai a' szabadság érzését az des anyai téjjel beszívják, 's annak becsét nál inkább érezni tudják. Minden bizonynyal Peel Robert a' jelen angol miniszterium fele, egy a' szigetország első rangú, és legjelebb státusemberei között, nagy értelemmel, les béléással, sok oldalu tapasztalással és a' öz dolgok kermányzásában tökéletes jártassággal, szóval mind azon tulajdonságokkal felruházva, mik oly magas polczon, és nehéz elyzetben kívántatnak, ki jól tudja, mit tezen az idő lelkével viadalra szállani, 's éppen zért a' megfontolt, czélszerű javítások valánt elstetett, hebehurgya reformok között választást tenni tud és alkalmas. Ki Peel eddigi ályájára visszatekint nevezetesen azon időre időn előbb 1822-től 1827-ig a' gróf Liverool, azután 1828-tól fogva 1830 végéig a' herzeg Wellington miniszteriumának mint belső tustitotoknok tagja volt, 's tudja és maga ebe állítja az akkor általa a' nemzet belső etében létre hozott javításokat, kivált a' bünető törvények szelidítését, czélszerűbbé tétét, 's a' jelenkor miveltségéhez, emberibb éréséhez alkalmazását, mindenek felett elgonolja a' katolikusok emancipatioját — e' nagy ember örök időnkig fennmaradandó emlékét — tüket az erőszaktól, vakhittól, és balitéletektől elrablott természeti emberi, és politikai ogaikba 1829-b. vissza-tett, mely nagy kérdésben pedig addigi és angol szűk körben mozgó vélekedését jobb meggyőződésnek, feláldozá — ki ezeket gondolóra veszi és méltányolni tudja, nem fogja hinni, hogy Peel, miniszteri polczra jutásával, az absolutismus zsoldossává alatonitsa-le magát, a' hasznos, szűkséges javítások ellen szegülni, vagy a' sebesen forgó idő kerekait megakasztani törekedjen, ha szinte annak elibe vágni, 's a' meglévő és századokkal öszvenőtt institutiokat felforgatni elhivatásának nem ismeri; valamint bizonyosan a' gabona törvényeket illetőleg is helyes tap-

pintással fogja tenni azt, mit a' körülállásokhoz képpst tenni kell. A' példa azért, mit e' részben a' hatalmával világot ölelő Anglia adott, nagy fontosságu, annak jótékony befolyását remélni lehet, legalább óhajtani szabad; hogy az alkotmányos igazgatás főbb kérdéseiben, a' státusok és népek belső életét tárgyazó reformokban a' mérséklettség és józan haladás elvei vivják-ki a' győzedelmet; nem a' fennállót lerontó erőszakos felforgatás gyakorolja kártékony hatalmát, 's a' szükséges és időszerű javítások bölcs megfontolással történjenek, mert czélra csak így vezetnek, áldást és idves eredményeket csak így szűlnek. Ezen az uton, és ily móddal a' szabadság zabolátlansággá nem aljasodhatik, a' semmit szentnek nem tartó, és a' polgári társaság köteleit kettémetsző, azt alapjában ingató radicalismus ereje megtörik, a' népbaráti nevet bitangló, valóban önző és nagyra vágyási czélok után lapkodó al-liberalisok hijában csábitnak és működnek, egy felekezet saját érdekét nemzeti óhajtások szinével hasztalan próbálja takarni, egy párt hangoson és lármával hirdetett nézeteire a' közvélemény bélyege nem leszz rá ütve, hanem törvény és igazság fog uralkodni, ezek lesznek alapjai, ezek végczéljai a' polgári társaság tökéletesbítésének. Tagadni nem lehet, a' lépcsőnkenti kifejlődés gyümölcssei későbbre érnek, de annál állandóbbak és maradandóbbak. Így leszz nép szava — Isten szava.

Spanyolország.

A' fuerók eltörlése ellen, a' franczia hírlapok között, nevezetesen a' „Journal des Débats“ a' dolgot franczia szem üvegen keresztül tekintvén, a' maga nemében érdekes nyilatkozatot bocsát világ elibe. A' fuerók helybeli és tartomány szabadságai, kiváltságai, mond a' nevezett hírlap, 's minden, mi a' nemzeti egységet gátolja előbb vagy későbbben enyészetre van ugyan kárhoztatva, 's azt hisszük, hogy Spanyolország a' civilisatio felé nyilván egy nagy lépést fog tenni akkor, a' midőn a' régi monarchiának minden eldarabolt és egymástól egészen különböző természetű részeit egyesitendi; de ez csak az idő munkája, és egy ügyes 's felvilágosodott igazgatás eredménye leend; 's ha valaki 24 óra alatt, egy tolvonással és minden előre elkészítés nélkül akarja a' bászki tartományokat a' birodalom többi részei igazgatása formája alá vetni, ez annyit teszen, mint azon tartományok legdrágább érdekeit és ez előtt csak kevés idővel

hitelesen megismert jogait megsérteni. A' baszk-ki tartományok, mint közönségesen tudva van, Spanyolországban leggazdagabb, legiparteljesebb 's legjobb igazgatással bíró részei. Ezen külön igazgatás, az egység és központosítás eszméjével az igaz nem egyezett, de legalább a' becsületesség és rendszabályosság érdemeivel bírt. Ama hivatali családok, 's igazgatási rablások, fosztogatások, melyek Spanyolországban mindennapiak, a' baszki tartományokban ismeretlenek valának, és imé a' politikai és törvényi igazgatásnak a' birodalom többi részeit emésztő rák fenéjét rendszeresen akarják beléjük oltani. Ez egészen barbarismus munkája, mely ellen az anyagi visszahatás a' Baszkok hazájában nem sokára észrevehető leend. Igen, ha Spanyolország elébb tulajdon pénzügye rendbe szedésével, hitelezői 's tisztviselői kifizetésével kezdette volna, 's ha az igasság kiszolgáltatását nem bízna többé a' többet ígérők lelkére, ha elchezett tisztviselők, magokat nem használtatnák többé dugárusság eszközei gyanánt, ha minden felszedett vám az országkincstárába folya, ha a' kincstárból kifolyó pénz a' maga illető helyére eljutna, szóval, ha a' száz éves fejtelenség megszűnének, ha az emlékezetet felyül múlt időkből származó és az ország minden segedelem forrásait elapasztó rendtelenség helyébe, szoros rendtartás lépne, akkor mindenki felfoghatná értelmével, hogy Spanyolország, jobban vagy legalább éppen olyan jól igazgatva mint a' tartományok, emezeket is az önéldelte javakból 's boldogságból részesíti. De mit kívánnak most a' Baszkoktól? azt, hogy a' jó igazgatást egy megromlottal, igasságos 's becsületre méltó tisztviselőiket ragadozó madarak sergével cseréljék fel 's amaz őseikről rájuk szállott apai 's köztiszteletű igazgatás helyébe, mit ajánlanak nekik? — egy sajnálatraméltó közösség nevetségre méltó jótéteményeit! — ajánlják nekik, hogy ők is vegyenek részt ama szerencsétlenségek hosszú sorából, melyek századok óta Spanyolországot gyalázzal bélyegzik 's pusztítják; 's mind ezt, csupán csak a' politikai symmetria kedvéért! A' Baszkok méltán mondják: mi szokásainkkal, törvényeinkkel megelégedve vagyunk, ti' a' tiéitékkel nem; ha egységet kívántok, fogadjátok el a' mi szokásainkat 's törvényeinket, de töljátok ránk erőszakkal a' tiéitéket, melyek roszak, 's tulajdon vallomástok által is kárhoztatnak. — A' „National“ is meg egyezik nézetekben,

's ezt adja hozzá: Nem elvekről van itt kérdés; nem annak tudásáról, hogy az egység jó elv-e, és a' központosítás jó eszköz-e arra? — hanem arról van szó, hogy a' központosítás, veszély nélkül rögtön 's erőszakosan Spanyolországban megtörténhet-e? Mi nem hiszünk; itéletünk szerint Espartero megfontolás nélkül cselekedte, 's mit tett; nem vala joga azt tehetni, 's talán az által saját ellenségeinek többet használt, mint hazájának, a' contra revoluzionnak többet mint magának a' revoluzionnak.

Nagy Britannia.

A' Globénak a' „walesi herczeg“ czimzet eredete eszébe jutván, úgy vélekedik, hogy a' mint a' Wallisba hátranyomott régi britusok megengesztelésére, a' korona örökös „walesi herczegnek“ nevezetett, éppen úgy lehetne jelenleg a' most született korona örökös „írlandi herczeg“ czimmal is felruházni, hogy így a' koronaörökös személye Anglia és Írland közti örökös barátság zálogává váljon. — A' Chronicle szerint a' kis koronaörökös olyan szép és erős gyermek a' milyen IV-dik György volt, kinek három éves korában viaszba levett arezképét a' Kew-i régi palotában üveg alatt tartják. A' kis herczegnek nagyon fiatal korában fog joga lenni a' saját háztartáshoz; IV-k. György mint walesi herczeg, már kilencz éves korában saját házat tartott.

A' vám, adó, stempel 's hasonló jövedelmek rendszere jelen állapotja megvizsgálására egy királyi választmány nevezetett ki, melynek tagjai, Granville Somerset, Gladstone, Baring, Gaskell, és Pringle a' megvizsgálás után természetesen tudósítást fognak tenni, 's egyszerűsmind az iránt is egy javaslatot elő terjesztetni, miképpen lehessen a' jelen rendszer minden ágaiban a' dolgok folyamatján könnyíteni, és a' kereskedést 's ipart sok akadályoktól 's hátráltatástól megmenteni. Csak oda fog kimeni a' dolog, hogy minden kormány, legyen az whig vagy tory, az indítványba hozott vám rendszer változtatást véghez vinni, 's az egész kereskedési rendszernek új alapot adni kényszerű leend. Ezt tenni akarja a' jelenleg kormányzó párt is, ha nem is jó szántából.

Nemetalföld.

A' király a' Laxemburgi nagy herczegség számára közelebből új alkotmányt adott, minek főbb pontjait jövő számunkban közlendjük.

Délamerika.

A' rio-de-janeiroi kikötőben, két észak-amerikai hajók kapitányai a' hajóikon lévő génysegnak kijelenték, hogy mivel Anglia az egyesült státusok közt, a' haboru elkelhetetlen, ezen okból többszöri tűz gyakortra lenne szükség. Ezt az angol hajóslegyek megértvén, tüstént kiléptek a' többiek orából, s egy hanggal kinyilatkoztatták, hogy a' hazájok zászlója ellen egyetlen egy lövést sem tesznek; mindegy más idegen zászló ellen szer örömmel. A' legénységnek több mint fele része angol volt. Az egyesült státusok szolálatjában, több mint 30,000 angol matroz szolgál.

Törökbirodalom.

A' mult nyáron Szerviában elfogott zenülök pere lefolyt, (l. 58-k számunkat.) A' ünösök közül négyen halálra ítéltettek, a' többiek, s azok között Wukomanovits is, az alkodó fejedelem édes anyja Liubicza herzegné testvére, egy egy évi, némelyek pedig halálra tartó fogságra vettettek. A' halálra ítélt bünösök közül kettőn az ítélet végre is ajtatott, a' más kettő büntetését a' fejedelem 6 évi fogságra változtatta.

Szériában, Druzok és Maroniták közötti éres öszveitközések háboritak ujból a' kecsztyén lakosok nyugalmát. Emir Besir El-Hazim, a' havas fejedelme october elején Deir-el-kamar nevű helységbe ment, az adó felszélését szándékozván ott szemmel tartani, s az akadályokat elhárítani. Katonái ellentállásra aláltak, a' mit a' fejedelem, a' Druzok hatalmasabb főnökei öszvechivása által akart elejcsztetni. Emir Besir számításában csalatkozott, mert a' főnökök megjelentek ugyan, de fegyveres erővel. A' két párt öszve veszett; october 13-án több órákig tartó csatázásba légyedtek, mely alkalommal a' Druzok győztek, noha sok vérontás után. A' győzedelem után a' Druzok a' körül fekvő falukat pusztítani, égetni kezdék. Az angol fő consul Szériában, Rose, a' történetek iránt értesítettvén, tüstént Deir-el-kamarba ment. Emir Abdallah, a' fejedelem testvére is 3000 válogatott katonával a' város előtt megjelent; így a' esend és rend helyre állítását remélni lehet.

Elegyes tudósítások.

Waldgrave lord és a' törvényelőtti egyenlőség. Waldgrave lord angol péér,

és Duff kapitány, fél évi fogságok után a' börtönből a' napokban kiszabadultak, hová csak azért csukattak vala bé, mivel egy rendőr szolgát, ki egy törvényellenes excessusért, őket elfogni próbálá, szinte halálra vertek. A' nemes gróf, hitves grófnéjával a' fogházban, két kényelmesen s pompáson butorozott egésséges szobát foglalt-el, urok parancsát leső számos cselédek környezék a' grófi foglyot, ki barátjai látogatását elfogadá. A' fogság ideje eltölt, s a' nemes lord kiszabadult. Az „Examiner“ a' lord kiszabadulását és a' törvény előtti egyenlőséget a' szabad Angliában, a' következő megjegyzéssel közli s fejtegeti. A' mult héten a' törvényszék előtt egy bizonyos Turner nevű ember álla, ki rendőrség elleni rugodozással vádoltaték. Turner t. i. jól felhörpintvén, egy serházban lármát ütött, mi okból egy rendőr szolgálta hivatott oda a' csendhelyre állítására. A' rendőrség embere Turnert el akará fogni, de ez hanyat a' földre veté magát, s lábaival rugdosva védelmezé szabadságát. E' vala az egész bün. A' bünös Turner kilencz hónap fogságra s nehéz munkára ítéltetett. Hasonlitsuk már öszve e' két esetet, mond az Examiner Turner szintugy mind Waldgrave lord, a' rendőrség ellen szegült, de elfogatását nem kerülheté-el mint Waldgrave; éppen ugymint Waldgrave lord, Turner is földre veté magát, rugdosa, de itt a' rendőr szolgálta többek által nem vereték szinte halálra, mint amott, itten élete sem vala veszélyben, de még legkissebb sértés sem éré testét. De Turner szerencsétlenségére nem nemes ember mint Waldgrave, azért ő nem is ítéltetett hat, hanem kilencz hónap fogságra, és nem a' börtönből a' Waldgrave lord kényelmére, hanem nehéz munkára. Turnert felesége nem fogja vigasztalni tömlöczében, nem fog pompáson butorozott szobákban lakni, cselédek, inasok nékie nem fognak szolgálni; s ha majd kilencz hónap mulva kiszabadul, viszsztatérését nagy pompával, kivilágítással s tűzijátékkal senki sem fogja meginnepelni, mint a' Waldgrave haszonbérloi Strawberry-Hill-ben inneplék a' nemes lord viszsztatérését. Nem, — Turner, a' foglyot bélyegző ruházatban, egy hideg szobácskában fog ülni, s a' foglyok kenyere mellett éhezni, lábái nyomásával malmat hajtani, és ha majd három évnegyed mulva kiszabadul, azután is örökre, — „tömlöczbéli jó madár“ (jailbird) bélyegző nevezetét viselni fogja; munkája helye s élélmé keresete,

elveszve, 's könnyen egész életére szerencsétlen maradhat, a' míg a' nemes lord barátjai körében, a' rendőrszolgálati kalandon 's a' fő-törvényszékbeli fogságon, mint „jó izü tréfán“ nevetni fognak, mert az illetén viták, öröklési verekedések, szerencsés kéz a' kártyázásban, egy ballet tánczosnő erényéértipárviadal, úrias adosságok 's a' bizonyos körökben a' divatos uracsot, még divatossabbá teszi. Mind ezen mondások már régi, mindennapi igasságok, az igaz, — de éppen azért, mivel olyan minden napia, anyival szomorítóbbak is, ítélő székeink bírái részre hajlatlanságának nem válnak valójában becsületére. „A' nevezett hirlap, ezen cikljét, ezen régi latin verssel végzi — — — — — adsit

Regula, peccatis, quae poenas irroget aequas;
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello!
De Denman mylord és az alatta lévő ítélőbírák, úgy látszik, hogy mindenkör, midőn valamely szegény emberre akarnak ítéletet mondani, „adsit“ helyett „absit“ szót olvasnak.

Az angol korona fia örökösse czimzetére nézve, a' „Courier“ a' következő historiai jegyzéseket közli. A' walesi herczeg, mindég Anglia, (az az a' király v. királyné) legidősbbs fíja. Jövedelme mint „cornwalli herczegnek“ a' minék születik, jelenleg évenként 14,000 font sterlingre számíttatik. A' „walesi herczeg“ és „chesteri gróf“ czimzettel csak későbbben ruháztatik fel. A' czim jelei, egy süveg egy kis korona, egy arany pálcza és egy gyűrű. A' herczegséget, Anglia királyai patensénél fogva bírja 's az örökösseire is száll. Ezen czim meghatározása előtt, a' király v. királyné idősbb fíja, „lord prince“ és a' míg Normandia még Angliához tartozott, „normandiai herczeg“ czimét viselte. A' Skotziávi egyesülés után „Magnae Britaniae princeps“ czimet nyert. A' „walesi herczegi“ czim — princeps Walliae, I. Eduard király fíja 's örökösse, Eduard idejéből származik, ki a' monda szerint, Eleanor királynét szülni a' carnarvoni kastélyba (Walisban) vitte, a' mi által az addig ellene szegülő wallisi nagyokat meg nyerte. A' walesi herczeg vagy nője elleni merény, az angol büntető törvény szerint, valóságos felségsértés.

Újabb tudósítások.

Zurbano, Bilbaoban egy papot is meglövetett; Castro-Torreno herceget elfogatta. — Madridban nov. 9-kén, Boria és Gobernado, hadi tisztok, az oct. 7-ki zendülés részeszei meglövettek. — A' jeruzsálemi protestáns új püspök, Alexander, a' canterburyi érsek és

még más három püspök által, nov. 7-kén Londonban felszenteltetett. — Angliában a' gyujtogatások még nem szüntek-meg. — Victoria királyné, a' korona örökös születése következtében, minden politikai bűnösöknek a' keresztelés napján szabadságokat vissza adni rendelte. — A' Tower-ben, a' minapi tűz által történt kárt, most 226,600 font sterlingre teszik, bele számítva az épület újból felépítését is, 50,000 font sterlinggel.

Legújabb. Az erdélyi KK. és RR. dec. 1-sőjén tartott ülésekben napi rendre jöven az első kir. előadás, t. i. a' kir. kormányzói választás, szükségesnek látták a' KK. és RR. előbb a' választás elveiről tanácskozni, és határozni; mik a' törvény és törvényes gyakorlat értelmében, éppen úgy mint az 1837-diki n. szebeni országgyűlésen a' mondott év juniussa 10-k. tartott ülésben kifejtve valának, a' mondott napon most is megállitattak, 's így a' nemes Szász nemzetbelieknek is a' sarkalatos hivatalokra választhatása megismertetett. A' választási előleges kérdések bevégezése után a' kir. kormányzói fényes hivatalra dec. 2-k. az országos választás végbevitetett. A' választók száma volt az nap **241**. A' három nemzetből és négy vallásból következő érdemes hazánkfiak nyerték-meg a' közbizodalmot kitüntető szavatok többségét: Romai katholikuskok: Erd. udv. tanácsos b. Józsika Sámuel 216, gr. Bánffy József 171, kir. hivatalos Barcsai János 149 — Evangelico reformatusok: Országos elnök b. Kemény Ferencz 194. Magyar koronaör. gr. Teleki József 167, erd. kormányzéki tanácsos gr. Degenfeld Ottó 154 — Evangelico lutheránusok: erd. kormányzéki tanácsos Konrád András 188, tartományi főbiztos Bedeus József 181, erd. kormányzékitanácsos ifj. b. Bruckenthal József 147 — Unitariuskok: Erd. kormányzéki tanácsos Sala Mihály 197, erd. k. táblai bíró Maurer Károly 193, erd. kir. táblai bíró Szentiványi Dániel 187 — szavatokkal. Megjegyezni kívánjuk, hogy midőn a' szavatóló czédulák kihuzása elkezdődött, a' legelső czédulán kijövő első név volt: b. Józsika Sámuel, mit a' RR. harsogó „éljen“ kiáltása követett. — Betegségtől gátolva csak a' dec. 2-i ülésben jelenhetett-meg előbb a' jelen országgyűlésen újonnan kinevezett kir. hivatalos gr. Kemény Sámuel, kit, a' leendő Erdélyi nemzeti Múzeum egyik lelkes alapítóját, a' KK. és RR. szíves „éljen-nel“ köszöntének.